

Marta Ulbrych

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
Wydział Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych
Katedra Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych
ulbrychm@uek.krakow.pl

KONDYCJA PRZEMYSŁU UNII EUROPEJSKIEJ W PERSPEKTYWIE ZAŁOŻEŃ STRATEGII REINDUSTRIALIZACJI

Streszczenie: Celem artykułu jest zaprezentowanie potencjału produkcji przemysłowej Unii Europejskiej w kontekście przyjętej w 2012 r. strategii reindustrializacji. Analizy przeprowadzono z wykorzystaniem danych pochodzących z Eurostatu oraz Banku Światowego. Wyniki badań dowodzą, że zarówno pod względem udziału w tworzeniu PKB, jak i struktury zatrudnienia rola produkcji przemysłowej maleje. Rozwój i ożywienie produkcji przemysłowej w Unii stanowi zatem poważne wyzwanie i wymaga aktywnej polityki przemysłowej.

Słowa kluczowe: przemysł, reindustrializacja, Unia Europejska.

Wprowadzenie

Współczesne zmiany zachodzące w produkcji przemysłowej są podporządkowane globalizacji i regionalizacji gospodarki światowej. W ramach wspomnianych procesów obserwujemy zjawisko delokalizacji produkcji materialnej do krajów, w których jest ona bardziej rentowna. Upowszechnienie zasad gospodarki rynkowej i liberalizacja przepływu czynników produkcji daje inwestorom swobodę wyboru lokalizacji. Podstawowym motywem relokacji produkcji jest chęć obniżenia kosztów i zwiększenia elastyczności działania przedsiębiorstwa. Tym samym delokalizacja, z punktu widzenia ekonomicznego, jest zjawiskiem naturalnym towarzyszącym rosnącej międzynarodowej integracji gospodarczej i wynika z nierównomiernego stopnia rozwoju poszczególnych gospodarek oraz większej atrakcyjności inwestowania w krajach słabiej rozwiniętych. W efekcie

produkcja przemysłowa jest przenoszona z krajów Unii Europejskiej do rodzących się potęg gospodarczych dysponujących taną siłą roboczą oraz tańszą energią. Dużą popularność w tym zakresie zyskują regiony Azji Południowo-Wschodniej i Ameryki Łacińskiej oraz w mniejszym stopniu kraje Europy Środkowo-Wschodniej. Równocześnie proces ten stanowi wyzwanie dla krajów rozwiniętych, w tym członków Unii Europejskiej, którzy muszą sprostać ostrej konkurencji ze strony gospodarek o niskich kosztach produkcji oraz poradzić sobie ze zmianą rozmiarów i struktury popytu na pracę.

Mając na uwadze fakt, że sektor przemysłowy jest istotny dla stabilności gospodarczej i zatrudnienia w krajach Unii Europejskiej, ważnym wyzwaniem staje się przeciwdziałanie tendencjom prowadzącym do jego spadku. Wydaje się, że jedyną możliwością odwrócenia trendu spadku udziału produkcji przemysłowej jest podjęcie działań na rzecz poprawy jej konkurencyjności. Komisja Europejska upatruje szanse na wzmocnienie potencjału bazy przemysłowej w Unii m.in. w zaawansowanych technologiach produkcyjnych, co zostało podkreślone w przyjętej w 2012 r. tzw. strategii reindustrializacji UE. Niniejsze opracowanie stanowi próbę oceny kondycji przemysłu Unii Europejskiej w kontekście ogólnoswiatowych zmian gospodarczych i przyjętej strategii odbudowy przemysłu Unii Europejskiej.

1. Od epoki postindustrialnej do reindustrializacji

Charakterystyczną cechą ostatnich dziesięcioleci XX w. był przełom technologiczny, który w rezultacie doprowadził do zmiany paradygmatu rozwoju w kierunku gospodarki opartej na wiedzy. Ewolucja ta wyraża się m.in.: w wypieraniu cywilizacji przemysłowej przez cywilizację poprzemysłową. Pojęcie społeczeństwa postindustrialnego (informacyjnego) wprowadził D. Bell w latach 70. XX w. Koncepcja ta uznaje kierunkowy i progresywny bieg historii, zakładając, że przejście do nowej formacji społecznej jest wymuszone przez wpływ nauki na procesy produkcyjne oraz postęp technologii, natomiast strategicznymi zasobami są wiedza i informacja, które pełnią analogiczną funkcję do pracy i kapitału w społeczeństwie przemysłowym [Bell, 1976]. Rosnąca dynamika postępu technologicznego i innowacje techniczne powodują największe zmiany społeczne, przy czym postindustrializm nie zastępuje, a nakłada się na poprzednie formy produkcji i wymiany rynkowej. Rolnictwo i przemysł nadal pozostają ważnymi sektorami gospodarki, jednak wzrost wartości produkcji następuje dzięki wiedzy. Zależne od rozwoju technologii informacyjnej nowe społeczeństwo charakteryzuje się jednak przejściem od produkcji dóbr materialnych do usług [Dobrowolski, 2005].

Począwszy od połowy lat 80. XX w. powszechną popularność zyskuje pojęcie gospodarki opartej na wiedzy (GOW) i nabiera ono znaczenia jako proces realny. Wiedza i innowacje stanowią najistotniejsze źródło przewagi konkurencyjnej, szczególnie w odniesieniu do państw rozwiniętych. Przy czym GOW tworzy nową strukturę ekonomiczną i społeczną oraz jest ona często określana jako gospodarka „świadczeń”, w której większość pracowników jest zatrudniona w sektorze usług [Skrzypek, 2011]. Takie uwarunkowania wymuszają modyfikacje w funkcjonowaniu sektora publicznego, którego zadaniem jest stworzenie środowiska instytucjonalnego umożliwiającego przepływ i wykorzystanie wiedzy.

Charakterystyczna dla współczesnego świata zmienność zmusza do poszukiwania nowych rozwiązań ukierunkowanych na symbiozę postępu technicznego i gospodarczego ze społecznym i ekologicznym. Wdrożenie innowacji i nowych usług bezdyskusyjnie usprawnia procesy wytwarzania i metody pracy, a tym samym efektywny rozwój społeczno-gospodarczy. Jednak pomimo rosnącego potencjału produktywności w nowej gospodarce, w rozwiniętych krajach ma miejsce spowolnienie tempa wzrostu gospodarczego. Wzrost produktywności nie prowadzi także do wzrostu liczby miejsc pracy, wręcz przeciwnie – jest dostrzegalny rozdzźwięk pomiędzy poprawą wydajności a poziomem zatrudnienia. Zależność ta jest szczególnie widoczna w przypadku produkcji przemysłowej, producenci mogą bowiem wytworzyć więcej towarów, korzystając z mniejszej liczby pracowników [Rifkin, 2012]. Oszczędzanie zasobu pracy, dzięki wykorzystaniu technologii, wpływa na efektywność produkcji, ale równocześnie redukuje zatrudnienie. Co prawda reorientacja gospodarki przemysłowej w gospodarkę opartą na wiedzy zaowocowała pojawieniem się nowych specjalizacji zawodowych, niemniej w skali globalnej obserwuje się nadwyżkę podaży pracy. Ostatecznie globalny kryzys i jego konsekwencje zintensyfikowały debatę na temat zmian paradygmatu rozwoju, w tym redefinicji neoliberalnego podejścia do roli państwa oraz bardziej ostrożnego rezygnowania z materialnej sfery produkcji.

Problem adaptacji do zmian strukturalnych w Unii Europejskiej jest konsekwentnie podejmowany, a założenia polityki gospodarczej mają na celu przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom. Kwestia ta jest także podkreślana w ramach polityki przemysłowej UE, która podstawy traktatowe uzyskała wraz z Traktatem z Maastricht. W tytule XIII: *Przemysł* wymieniono cele warunkujące poprawę konkurencyjności przemysłu europejskiego i podkreślono potrzebę zapewnienia warunków niezbędnych dla jego rozwoju [92/C 191/01]. Mimo to unijna polityka przemysłowa nie była dotychczas traktowana priorytetowo. Zmiana podejścia została wywołana niskim poziomem wzrostu gospodarczego krajów europejskich oraz rosnącą liczbą interwencji władz publicznych w ostat-

nich latach. Przyjęta w 2010 r. *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu* stanowi kontynuację i rozszerzenie formuły tzw. nowej polityki przemysłowej wypracowanej w ramach Strategii Lizbońskiej z 2000 r. Jedyną możliwą reakcją na skutki kryzysu gospodarczego, nasilającą się konkurencję międzynarodową, starzenie się społeczeństwa i zmiany klimatyczne jest intensyfikacja procesów innowacyjnych. Źródłem wzrostu gospodarczego ma być gospodarka oparta na wiedzy przyjazna środowisku naturalnemu i efektywnie wykorzystująca dostępne zasoby. Dla realizacji przyjętych priorytetów przygotowano siedem inicjatyw, w tym także projekt zatytułowany *Polityka przemysłowa w erze globalizacji*. Jego celem jest pobudzenie wzrostu gospodarczego i tworzenie miejsc pracy poprzez utrzymanie oraz wsparcie silnej, zróżnicowanej i niskoemisyjnej bazy przemysłowej [Komisja Europejska, 2010].

Strategiczne znaczenie produkcji przemysłowej jako stymulanty wzrostu gospodarczego UE zostało następnie podkreślone w przyjętej w 2012 r. strategii reindustrializacji pt. *Silniejszy przemysł europejski na rzecz wzrostu i ożywienia gospodarczego* [Komisja Europejska, 2012]. Zakłada ona zwiększenie udziału produkcji przemysłowej w tworzeniu unijnego PKB z 15% do 20% w 2020 r. Wzmocnienie polityki przemysłowej powinno się oprzeć na czterech filarach, do których należą:

- pobudzanie nowych inwestycji w technologie i innowacje,
- poprawa funkcjonowania rynku wewnętrznego,
- zwiększenie dostępu do finansowania,
- promowanie rozwoju kapitału ludzkiego i umiejętności oraz ściśle powiązanie kształcenia z potrzebami przedsiębiorstw.

Działalność badawczo-rozwojowa jest traktowana priorytetowo. Pobudzanie inwestycji, zarówno w początkowych fazach wprowadzania, jak i upowszechniania nowych technologii, wymaga wypracowania stosownych przepisów technicznych i zasad rynku wewnętrznego oraz towarzyszącej im infrastruktury. Komisja Europejska proponuje ukierunkowanie inwestycji i innowacji na sześć priorytetowych obszarów działania o dużym potencjale wzrostu i zatrudnienia, wśród których znajdują się: zaawansowane technologie produkcyjne w zakresie ekologicznej produkcji, kluczowe technologie wspomagające, bioprodukty, zrównoważona polityka w zakresie przemysłu, budownictwa i surowców, ekologicznie czyste pojazdy oraz inteligentne sieci. Celem działań jest stworzenie infrastruktury niezbędnej z perspektywy potrzeb nowego społeczeństwa, którego rozwój jest determinowany tworzeniem i zastosowaniem nowych technologii energetycznych i informacyjnych.

Rynek wewnętrzny towarów jest ważnym narzędziem zwiększania konkurencyjności UE, jednak wciąż istnieją bariery administracyjne i regulacyjne w postaci niezharmonizowanych przepisów technicznych, systemów oznakowania czy zasad wzajemnego uznawania ustawodawstwa państw członkowskich. Dążenie do poprawy funkcjonowania rynku wewnętrznego koncentruje się na doskonaleniu reguł jednolitego rynku, wspieraniu przedsiębiorczości, stymulowaniu rynku technologii, ochronie praw własności intelektualnej oraz współpracy z rynkami międzynarodowymi.

Rozwój europejskiego przemysłu jest uzależniony od dostępności kapitału potrzebnego do przeprowadzenia inwestycji innowacyjnych ukierunkowanych na poprawę konkurencyjności. Tymczasem dostęp do rynku kapitałowego i możliwość pozyskania kredytu stanowią istotną barierę w rozwoju przedsiębiorstw, szczególnie małych i średnich. Poprawa w tym zakresie ma zostać osiągnięta poprzez wsparcie sektora publicznego i lepsze ukierunkowanie środków publicznych oraz eliminację przeszkód w zakresie przepływu środków prywatnych i ułatwienie przepływów transgranicznych.

Wreszcie kluczowe znaczenie dla powodzenia polityki przemysłowej ma rozwój kapitału ludzkiego i jego umiejętności. Następstwa kryzysu gospodarczego szczególnie boleśnie dotknęły europejski rynek pracy. Głównym wyzwaniem jest wzrost zatrudnienia, a to może zostać osiągnięte dzięki lepszej koordynacji odpowiednich obszarów polityki ekonomicznej i działań w tym zakresie na szczeblu UE oraz państw członkowskich. Konieczne jest także antycypowanie potrzeb oraz lepsze dopasowanie systemu edukacji do wymogów zmieniającej się struktury przemysłu.

Przez reindustrializację należy rozumieć zatem wiele inicjatyw wspierających potencjał produkcyjny. Tworząc podstawy reindustrializacji Europy, niezbędna wydaje się być synergia między poszczególnymi obszarami polityki unijnej oraz koordynacja i synchronizacja działań podejmowanych przez Unię i państwa członkowskie.

Opisana strategia podkreśla, że wzrost gospodarczy i poprawa konkurencyjności są silnie determinowane rozwojem nauki i innowacji oraz ich implementacji w realną sferę gospodarki. Trudno nie zgodzić się z tezą, że wobec narastającej konkurencji międzynarodowej, unijnym producentom pozostaje poszukiwanie nisz w nowoczesnych gałęziach wytwórczości. Słusznie uwzględnia się także konieczność rozwoju technologii czy wzrost produktywności, akcentując przy tym właściwe planowanie gospodarcze oparte na efektywnym inwestowaniu. Podstawę rozwoju przemysłu w UE stanowi jednak pozostawienie wystarczającej swobody i przestrzeni dla przedsiębiorczości, stąd wątpliwość budzi przede wszystkim flagowe hasło zwiększenia udziału produkcji przemysłowej w tworzeniu unijnego PKB do konkretnej wielkości – 20%, podczas gdy

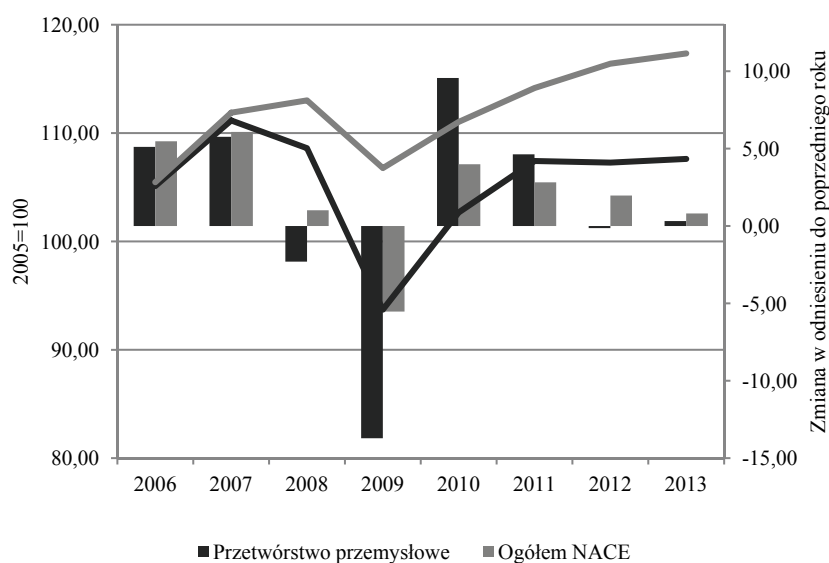
systemy gospodarcze ewoluują cały czas. Ponadto zróżnicowanie potencjału gospodarczego państw członkowskich podważa zasadność poprzestania na jednej koncepcji rozwoju. Należy pamiętać, że w historii integracji europejskiej już w latach 80. XX w. został wypracowany termin *ero skleroza*, który odnosił się do nadmiernej biurokracji i państwa opiekuńczego, powodujących nieefektywność produkcji i brak nowych miejsc pracy.

2. Potencjał przemysłu Unii Europejskiej

Potencjał przemysłu przetwórczego Unii Europejskiej ulega zmianie i jest zróżnicowany pomiędzy krajami członkowskimi. W celu określenia kierunków oraz determinant jego ewolucji analizie zostaną poddane: zmiana udziału wartości dodanej przemysłu przetwórczego i struktury zatrudnienia, poziom zaawansowania technologicznego przemysłu UE oraz możliwość osiągnięcia równowagi pomiędzy polityką przemysłową i klimatyczną.

2.1. Analiza zmian produkcji przemysłowej i struktury zatrudnienia

Doświadczenia gospodarek rozwiniętych ostatnich dziesięcioleci wskazują na malejący udział wartości dodanej przemysłu przetwórczego w tworzeniu PKB.

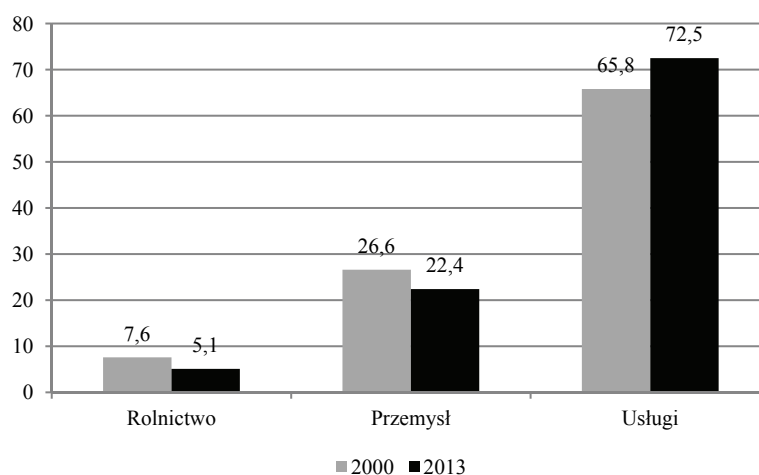

Rys. 1. Dynamika wartości dodanej brutto w przemyśle przetwórczym Unii Europejskiej w latach 2006-2013

Źródło: Na podstawie danych Eurostatu: [www 9].

Zgodnie z danymi Banku Światowego udział ten w ujęciu globalnym zmniejszył się z 19,27% w 1998 do 16,10% w 2011 r. Podobną tendencję można zaobserwować w Unii Europejskiej, w przypadku której zmiana jest jeszcze bardziej dostrzegalna – wkład wartości dodanej wytwarzanej przez przemysł uległ redukcji z pułapu 19,31% w 1998 do 15,70% w 2011 r. Najbardziej aktualne, dostępne dane dla 2013 r. na poziomie 14,47% wskazują na kontynuację trendu w analizowanym obszarze [www 2].

Dodatkowo przemysł Unii Europejskiej poważnie ucierpiał w wyniku globalnego kryzysu finansowego. Obserwując dynamikę wartości dodanej brutto w przemyśle przetwórczym, można odnotować zasadniczą zmianę (rys. 1). Tempo wzrostu wartości dodanej brutto ogółem w 2009 r. w relacji do roku poprzedniego obniżyło się o 5,53%, szczególnie zaś redukcja ta była zauważalna w przypadku dynamiki produkcji przetwórczej (spadek o 13,71%).

Rys. 2. Struktura zatrudnienia w Unii Europejskiej według sektorów w 2000 i 2013 r. (%)

Źródło: Na podstawie danych Eurostatu: [www 3].

Sektor produkcyjny jest bardziej podatny na zmiany koniunkturalne i w okresach spowolnienia wzrostu gospodarczego następuje gwałtowny spadek tempa wzrostu w sektorze produkcyjnym. Porównując jednak dane w całym analizowanym okresie, okazuje się, że wartość dodana brutto w przemyśle przetwórczym Unii Europejskiej w 2013 w stosunku do 2005 r. wzrosła o 7,62 punktu procentowego. Pomiedzy 2000 i 2013 r. nastąpiła natomiast zmiana struktury zatrudnienia w Unii Europejskiej – zmniejszył się udział rolnictwa i przemysłu na korzyść sektora usług (rys. 2). O ile w 2000 r. sektor przemysłowy zatrudniał 26,6%, to już w 2013 r. jedynie 22,4% ogólnej liczby pracujących.

Zaobserwowane tendencje, czyli systematyczny spadek znaczenia przemysłu w zatrudnieniu oraz niska, a nawet ujemna w długim okresie dynamika wartości dodanej brutto w przemyśle przetwórczym Unii Europejskiej, wskazują na rozwój gospodarki postindustrialnej.

Tabela 1. Koszty pracy w przemyśle UE w latach 2001-2013 (r/r, %)

Lata	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Koszt pracy	4,1	3,7	3,5	3,2	2,6	3,4	3,1	4,2	3,3	1,0	3,0	2,6	2,1

Źródło: Na podstawie danych Eurostatu: [www 6].

Ponadto wobec powszechnego zjawiska relokacji produkcji istotne wydaje się także przeanalizowanie poziomu kosztów pracy w UE. Zmiany kosztów pracy są ważnym aspektem rynku, odzwierciedlającym popyt na pracę ze strony przedsiębiorstw. Średni godzinowy koszt pracy w UE-28 w 2013 r. był szacowany na 23,70 EUR [www 10]. Skupiając uwagę na dynamice kosztów pracy w przemyśle Unii w latach 2001-2013, można odnotować systematyczny wzrost (tabela 1). Tendencja ta stanowi istotny impuls dla przenoszenia produkcji przemysłowej do krajów oferujących niższe koszty pracy. W tym czasie wydajność pracy w Unii Europejskiej ogółem stale się poprawiała, poza 2008 i 2009 oraz 2012 r., kiedy odnotowano ujemne stopy wzrostu na poziomie 0,6%; 2,8% oraz 0,1% w relacji do roku poprzedniego [www 7].

2.2. Zaawansowanie technologiczne przemysłu UE

Mając na uwadze tendencje wskazujące na malejącą rolę przemysłu w tworzeniu PKB i miejsc pracy, kluczowe staje się pytanie o dokonujące się zmiany struktury w kierunku przemysłu zaawansowanego technologicznie. W celu odpowiedzi na tak postawiony problem skoncentrowano się na poziomie rozwoju sektora badawczo-rozwojowego oraz wynikach mierzonych udziałem wyrobów zaawansowanych technologicznie w całkowitym eksporcie.

Poziom rozwoju sektora badawczo-rozwojowego mierzy się najczęściej za pomocą wydatków na B+R w relacji do PKB (GERD), które w UE nieprzerwanie od początku XXI w. stanowią około 2% unijnego PKB (2001: 1,96; 2012: 2,07), podczas gdy w Japonii analogiczny wskaźnik wynosi 3,25% (2010), a w USA – 2,67 (2011). Poziom unijnych nakładów jest niewystarczający, zarówno w odniesieniu do światowych konkurentów, jak też przyjętego celu w Strategii Europa 2020 – 3% PKB. W ocenie stopnia rozwoju B+R ważna jest również struktura nakładów. Średnio w Unii Europejskiej w 2011 r. największy udział – na po-

ziome 54,9% – w finansowaniu prac badawczych miały przedsiębiorstwa prywatne, a za kolejne 33,4% odpowiadał sektor publiczny oraz w mniejszym zakresie inwestycje korporacji międzynarodowych (9,2%), organizacji non profit (1,6%) oraz szkolnictwa wyższego (0,9%) [www 4]. W dorocznym raporcie Komisji Europejskiej na temat inwestycji w badania i rozwój w przemyśle pt. *EU Industrial R&D Investment Scoreboard* podkreślono ponadto, że unijne przedsiębiorstwa budują swoją przewagę konkurencyjną na podstawie badań naukowych i rozwoju [European Commission, 2013]. Zestawienie obejmuje 2 tysiące firm z całego świata, przeznaczających najwięcej środków (około 90% w skali globalnej) na badania i rozwój. W tym gronie znalazły się przede wszystkim przedsiębiorstwa z USA w liczbie 658, Unii Europejskiej – 527, Japonii – 353 oraz pozostałe m.in. z Chin i Republiki Korei. Spośród państw Unii Europejskiej zdecydowanymi liderami są Niemcy (130) oraz Wielka Brytania (107) i Francja (75).

Tabela 2. Udział eksportu high-tech w całkowitym eksporcie produkcji przemysłowej w latach 1992, 2002 i 2012, %

Kraj	1992	2002	2012
Unia Europejska	14,75	19,14	15,44
Chiny	6,44	23,67	26,27
Japonia	24,07	24,78	17,41
Republika Korei	19,77	31,53	26,17
USA	32,56	31,76	17,83

Źródło: Na podstawie danych Banku Światowego: [www 1].

Eksport wyrobów wysokiej techniki odzwierciedla dysponowanie technologiami innowacyjnymi i dlatego jest traktowany jako miara konkurencyjności międzynarodowej. Zgodnie z danymi Eurostatu wartość zewnętrznego eksportu Unii w obszarze wysokiej techniki (high-tech) wzrosła z 199,184 mln euro w 2007 do 266,167 mln euro w 2013 r. Równocześnie jednak nastąpił niewielki spadek znaczenia tego typu eksportu w całkowitym wywozie UE, ponieważ w 2007 stanowił on 16,1%, a 6 lat później 15,3% [www 5].

Dokonując międzynarodowych porównań w tym zakresie, w ostatnich dwóch dekadach można zaobserwować istotny spadek udziału eksportu high-tech w całkowitym eksporcie produkcji przemysłowej w USA oraz Japonii o odpowiednio 14,7 i 6,7 punktu procentowego. Diametralnie inna sytuacja występuje w Chinach i Republice Korei, w przypadku których odnotowano wzrost na poziomie 19,8 i 6,4 punktu procentowego. Unię Europejską charakteryzuje natomiast względnie stały udział eksportu wysokiej technologii, chociaż między 1992 a 2002 r. nastąpił wzrost o 4,3 punktu procentowego, to następne lata doprowadziły do redukcji tej wielkości.

2.3. Odrodzenie przemysłu na rzecz zrównoważonego rozwoju UE

Komisja Europejska podkreśla potrzebę modernizacji bazy przemysłowej z uwzględnieniem założeń rozwoju zrównoważonego. W tym kontekście trudnym zadaniem wydaje się być znalezienie równowagi pomiędzy polityką przemysłową i klimatyczną, ponieważ standardy ekologiczne generują wyższe koszty dla przemysłu.

Tabela 3. Intensywność zużycia energii (TJ na milion wartości dodanej w SSN, 2005) w 1995 i 2009 r.

Wyszczególnienie	Cała gospodarka		Przemysł przetwórczy	
	1995	2009	1995	2009
UE 27	10,4	7,8	31,1	24,6
Japonia	9,5	8,3	25,0	22,9
USA	13,1	9,0	46,7	34,6

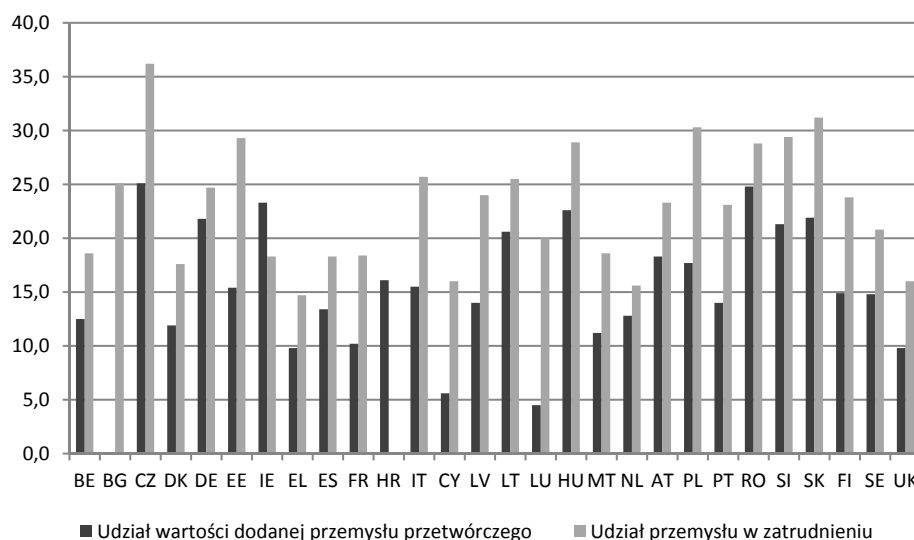
Źródło: European Commission [2014b].

Analizując dane zawarte w tabeli 3, okazuje się, że intensywność zużycia energii w UE ulega systematycznej redukcji zarówno w całej gospodarce, jak i w przemyśle. Przedstawione wyniki podkreślają także, że energochłonność produkcji przemysłowej w UE jest na niższym poziomie niż w USA i porównywalnym do Japonii.

Warunkiem konkurencyjnego przemysłu jest dostęp do relatywnie taniej energii, tymczasem ceny gazu dla przemysłu w Unii są trzy do cztery razy wyższe niż w USA, Indiach czy Rosji. Różnice cen w odniesieniu do głównych partnerów zwiększają się pomimo poprawy efektywności energetycznej w przemyśle europejskim. Na skutek załamania produkcji przemysłowej w wyniku kryzysu finansowego nastąpiła redukcja zużycia energii o 4% w latach 2008-2011. W tym czasie ceny energii elektrycznej wzrosły o około 4% w przeciwieństwie do gazu, w przypadku którego zużycie przemysłowe spadło o 5,3%, a koszt o 6,8% [European Commission, 2014a].

2.4. Zróżnicowanie przestrzenne stopnia uprzemysłowienia Unii Europejskiej

Stopień uprzemysłowienia krajów członkowskich UE jest bardzo zróżnicowany w zależności od państwa członkowskiego. W celu ujęcia tych dysproporcji analizie poddano dwa mierniki: wartość dodaną brutto przemysłu przetwórczego oraz udział zatrudnienia w przemyśle do ogółu (rys. 3).

Brak kompletnych danych w przypadku Bułgarii i Chorwacji.

Rys. 3. Wartość dodana produkcji przemysłowej oraz udział przemysłu w zatrudnieniu UE w 2013 r. (%)

Źródło: Na podstawie: European Commission [2014c] oraz [www 3].

Do krajów o znaczącym potencjale przemysłu pod względem udziału wartości dodanej w PKB, powyżej 20%, należą: Republika Czeska (25,1%), Rumunia (24,8%), Irlandia (23,3%), Węgry (22,6%), Słowacja (21,9%), Niemcy (21,8%), Słowenia (21,3%) oraz Litwa (20,6%). Odsetek osób zatrudnionych w przemyśle w relacji do całkowitego zatrudnienia w poszczególnych krajach kształtuje się następująco: Republika Czeska (36,2%), Słowacja (31,2%), Polska (30,3%), Słowenia (29,4%), Estonia (29,3%), Rumunia (28,8%), Węgry (28,9%), Bułgaria (25,1%), Włochy (25,7%), Litwa (25,5%), Niemcy (24,7%), Łotwa (24%), Finlandia (23,8%), Austria (23,3%) oraz Portugalia (23,1%). Wymienione gospodarki charakteryzuje relatywnie wysoki udział zatrudnienia w przemyśle na poziomie powyżej średniej UE: 23%. Zestawienie analizowanych miar pozwala także wnioskować o strukturze produkcji, wysoki udział wartości dodanej przy stosunkowo niskim poziomie zatrudnienia w przemyśle generalnie świadczy o dominacji nowoczesnej produkcji przemysłowej. Zależność odwrotna wskazuje na większe znaczenie przemysłu praco- i kapitałochłonnego.

Należy ponadto zwrócić uwagę na zjawisko koncentracji produkcji przemysłowej, zarówno pod względem udziału wartości dodanej, jak i zatrudnienia w ogólnej wartości dla Unii. Pięć gospodarek – Niemcy, Włochy, Francja,

Wielka Brytania i Hiszpania – wypracowuje blisko 75% całkowitej wartości dodanej brutto produkcji przemysłowej. Podobnie w przypadku zatrudnienia, niemal 70% Europejczyków pracujących w przetwórstwie przemysłowym jest skupione w Niemczech, Włoszech, Francji, Wielkiej Brytanii i Polsce [www 8].

Zróżnicowany potencjał przemysłu Unii Europejskiej został także podkreślony w sprawozdaniach Komisji Europejskiej poświęconych rozwojowi produkcji przemysłowej, które są sporządzane co roku. W 2014 r. zostały opracowane dwa raporty: *Wspieranie wzrostu przedsiębiorstw (Helping Firms Grow)*, który zawiera ocenę ilościową konkurencyjności przemysłu UE oraz *Reindustrializacja Europy (Reindustrialising Europe)*, który stanowi ocenę realizacji polityki przemysłowej na szczeblu UE i krajowym. Opierając się na przeprowadzonych badaniach Komisja wyróżnia cztery grupy krajów [IP/14/989 11/09/2014]:

- wysokiej i zwiększającej się konkurencyjności: Holandia, Niemcy, Dania i Irlandia,
- wysokiej konkurencyjności, która jednak znajduje się w stagnacji lub maleje: Belgia, Wielka Brytania, Austria, Francja, Włochy, Luksemburg, Szwecja i Finlandia,
- niskiej konkurencyjności, która ulega poprawie: Estonia, Litwa, Hiszpania, Łotwa, Republika Czeska, Węgry, Polska, Portugalia, Rumunia, Słowacja i Grecja,
- niskiej konkurencyjności, która znajduje się w stagnacji lub maleje: Słowenia, Bułgaria, Chorwacja, Malta i Cypr.

Analiza danych zawartych w obu sprawozdaniach wskazuje także, że międzynarodowa przewaga konkurencyjna przemysłu wytwórczego Unii opiera się na wysoko wykwalifikowanych zasobach pracy oraz znaczącym udziale w eksporcie towarów złożonych o wysokiej jakości.

Podsumowanie

Kolejne komunikaty Komisji Europejskiej na temat przemysłu podkreślają jego znaczenie dla wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy. Przeprowadzona analiza zmian produkcji przemysłowej w Unii Europejskiej wskazuje, że zarówno pod względem udziału w tworzeniu PKB, jak i struktury zatrudnienia rola produkcji przemysłowej maleje. Przyczyn kurczenia się udziału przemysłu w tworzeniu PKB i zatrudnieniu można upatrywać we wzroście wydajności pracy i automatyzacji produkcji oraz niższych kosztach pracy w krajach rynków wschodzących. Ożywienie produkcji przemysłowej w Unii jest istotne przede

wszystkim z punktu widzenia rynku pracy, ale wobec intensywnej konkurencji międzynarodowej wymaga ekspansji technologicznej oraz łatwego dostępu do kluczowych czynników produkcji na dogodnych warunkach. Tymczasem poziom inwestycji w badania i rozwój pozostaje zbyt niski, hamując konieczną modernizację bazy przemysłowej. Dużym problemem, zwłaszcza w przypadku produkcji kapitałochłonnej, są wysokie ceny energii. W tych dwóch obszarach prowadzenie aktywnej polityki przemysłowej wydaje się niezbędne.

Literatura

- Bell D. (1976), *The Coming of Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting*, Basic Books, New York.
- Dobrowolski Z. (2005), *Koncepcja społeczeństwa informacyjnego Daniela Bella* [w:] B. Sośńska-Kalata, M. Przastek-Samokowa (red.), *Od informacji naukowej do technologii społeczeństwa wiedzy*, Wydawnictwo SBP, Warszawa.
- European Commission (2014a), *Energy Prices and Costs in Europe*, Communication from the Commission to the Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and Committee of Regions, COM (2014) 21/2.
- European Commission (2014b), *Helping Firms Grow. European Competitiveness Report 2014*, SWD (2014) 277 final.
- European Commission (2014c), *Reindustrialising Europe. Member States' Competitiveness Report 2014*, SWD (2014) 278.
- European Commission (2013), *EU R&D Scoreboard. The 2013 EU Industrial R&D Investment Scoreboard*, Publications Office of the European Union, EU.
- Komisja Europejska (2014), *Konkurencyjność przemysłu: w sprawozdaniach Komisji podkreśla się konieczność podjęcia bardziej zdecydowanych działań przez UE i państwa członkowskie*, IP/14/989 11/09/2014.
- Komisja Europejska (2012), *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Silniejszy przemysł europejski na rzecz wzrostu i ożywienia gospodarczego*, COM (2012) 582 final.
- Komisja Europejska (2010), *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, KOM (2010) 2020.
- Rifkin J. (2012), *Trzecia rewolucja przemysłowa. Jak lateralny model władzy inspirował całe pokolenie i zmienia oblicze świata*, Wydawnictwo Sonia Draga, Katowice.
- Skrzypek E. (2011), *Gospodarka oparta na wiedzy i jej wyznaczniki* [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Społeczeństwo informacyjne – regionalne aspekty rozwoju*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego, nr 23.
- Treaty on European Union, signed at Maastricht on 7 February 1992, Official Journal of the European Communities, 92/C 191/01.

-
- [www 1] <http://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.MF.ZS> (dostęp: 05.10.2014).
- [www 2] <http://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.MANF.ZS> (dostęp: 30.09.2014).
- [www 3] <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (dostęp: 30.09.2014).
- [www 4] <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tsc00031&language=en> (dostęp: 05.10.2014).
- [www 5] <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tin00140> (dostęp: 05.10.2014).
- [www 6] http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lc_lci_r2_a&lang=en (dostęp: 30.09.2014).
- [www 7] http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_aux_lp&lang=en, (dostęp: 05.10.2014).
- [www 8] http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Manufacturing_statistics_-_NACE_Rev._2, (dostęp: 30.09.2014).
- [www 9] <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>, (dostęp: 30.09.2014).
- [www 10] http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Wages_and_labour_costs/pl, (dostęp: 30.09.2014).

THE CONDITION OF THE EUROPEAN UNION INDUSTRY IN REINDUSTRIALIZATION STRATEGY ASSUMPTIONS

Summary: The aim of the article is to show the potential of the EU industrial production in the context of adopted in 2012 reindustrialization strategy. Analyses were based on data from the Eurostat and the World Bank. The results show that both in terms of share in GDP and employment structure, the role of industrial production decreases. Therefore the development and revival of the industrial production in the EU is significant and requires an active industrial policy.

Keywords: industry, reindustrialization, European Union.